

*Чернявський Сергій Сергійович,
проректор Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор*

ВИКОРИСТАННЯ ПОЛІГРАФНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Підвищення ефективності здійснюваних в Україні антикорупційних і люстраційних процедур та запровадження новітніх форм протидії злочинності визначають необхідність розширення сфери поліграфних досліджень. Зазначені технології підтвердили свою доцільність і тривалий час успішно використовуються в США, Ізраїлі, Туреччині, Польщі, країнах Балтії та інших державах при доборі кадрів державних службовців, проведенні внутрішніх розслідувань відносно персоналу, розкритті та розслідуванні злочинів.

МВС України неодноразово зверталось до цієї проблематики, вживалися заходи щодо запровадження комп'ютерних поліграфів у практичну діяльність органів внутрішніх справ. Вже в період незалежності, у 2000-2002 роках, проводився відповідний експеримент у Дніпропетровській, Луганській, Донецькій, Черкаській областях та в м. Києві (наказ МВС від 28.08.2014 № 743). Використання поліграфних пристроїв сприяло

встановленню винуватих у вчиненні сотень тяжких злочинів (приміром, лише у Дніпропетровській області при обстеженні з використанням поліграфу 167 підозрюваних було розкрито 57 умисних вбивств і розбійних нападів).

Перспектива їх впровадження в слідчу практику сьогодні у повній мірі залежить від вирішення декількох постановочних питань: по-перше, потрібне напрацювання законодавчої (міжвідомчої та відомчої правової) бази використання поліграфів; по-друге - технічна проблема (придбання імпорتنих поліграфів потребує значних коштів, а відповідне вітчизняне виробництво відсутнє, хоча в Україні є потрібний потенціал та інструментально-методична база); і, по-третє - кадри для такої специфічної діяльності (де їх готувати, підвищувати кваліфікацію та як правильно використовувати).

У багатьох зарубіжних країнах підготовка поліграфологів здійснюється в системі відомчої освіти. Національна академія внутрішніх справ, маючи достатній потенціал і досвід у цій галузі, здійснює на своїй базі підготовку поліграфологів з залученням до такої роботи кваліфікованих працівників практичних підрозділів ОВС та інструкторів профільних офіційно зареєстрованих приватних компаній (Українського бюро психофізіологічних досліджень і безпеки, Спеціалізованого центру професійно-психологічної підготовки персоналу служб безпеки «Альфа-Щит», Колегії поліграфологів України тощо).

Нами здійснено порівняльний аналіз реальних практичних можливостей комп'ютерних поліграфів різних виробників та методик по їх застосуванню та визначено для придбання найбільш перспективної та ефективної апаратури (критерії: співвідношення ціна-якість, можливість адаптування). Значною мірою це стало можливим завдяки проведенню в листопаді 2014 року за ініціативи НАВС міжнародної науково-практичної конференції «Поліграф сьогодні: стан, проблеми, перспективи» за участю керівників провідних іноземних компаній-виробників комп'ютерних поліграфів («Axciton Systems Inc», «Limestone» та ін.).

Ми виходимо з апробованих рекомендацій науковців і практиків, а також результатів вивчення світової практики. Підготовлена нами концепція впровадження поліграфічних технологій у правоохоронній системі спирається на власні наукові напрацювання. Саме вченими НАВС вперше досліджено проблеми інструментальної діагностики слідів пам'яті людини (1994 р., Тимошенко П.Ю.); запатентовано новітній принцип дії мовленнєвого поліграфу (2001 р., Жаріков Ю.Ф. і Кондратьєв Я.Ю.); доведено надійність поліграфного тесту (2004 р., Барко В.І.); комплексно проаналізовано питання інструментальної діагностики достовірності вербальної інформації в кримінальному судочинстві (2014 р., Мотлях О.І.); захищено три докторських і вісім кандидатських дисертацій з цієї проблематики.

Нині в НАВС склалася визнана в Україні та за її межами міжвідомча наукова школа поліграфологів, в рамках якої творчо співпрацюють науковці

та практики МВС, ГПУ, СБУ, МОУ, ДФС, Мінюсту, а також недержавних організацій, які займаються теоретичними та практичними питаннями застосування поліграфа. Розглядається питання про створення в структурі НАВС профільної науково-дослідної лабораторії прикладної психології та психофізіологічних (поліграфічних) досліджень.

Ми готові, за підтримки законодавчого корпусу, взяти участь у спільному розв'язанні проблем впровадження поліграфічних технологій шляхом розроблення проекту Закону України «Про використання поліграфа», в якому унормувати питання:

1) судової психофізіологічної експертизи із використанням поліграфа та психофізіологічних експертних досліджень під контролем поліграфолога, виконання яких забезпечуватиме система криміналістичних підрозділів ОВС та експертно-криміналістична служба МВС України, а також органи прокуратури, Служби безпеки, Державної фіскальної служби;

2) проведення психофізіологічної експертизи особи із застосуванням комп'ютерного поліграфа у приватних сертифікованих установах, центрах, товариствах з наданням їм правових та процесуальних підстав для проведення такої експертизи;

3) запровадження державної цільової програми з підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації спеціалістів-поліграфологів (реалізацію цього завдання повною мірою може забезпечити Національна академія внутрішніх справ, яка вже має необхідну науково-методичну базу);

4) розроблення навчальних програм і тренінгів спеціального навчання, сертифікації, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців-поліграфологів тощо.